

Norges miljøvernforbund
Postboks 593
5806 Bergen

Deres ref:
Vår ref: 2019/244633
Dato: 24.01.2020
Org.nr: 985 399 077

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

SVAR PÅ HENVENDELSE OM ASBEST I DRIKKEVANN

Mattilsynet viser til henvendelse angående asbest fra Norges miljøvernforbund (NMF) datert 31. oktober 2019. Vi vil takke for engasjementet dere viser ved å sette søkelyset på et viktig område. Vi vil også understreke at vi tar en mulig risiko for sykdom grunnet eksponering for asbest på største alvor. Ved vurdering av helserisikoen knyttet til asbest, har vi vurdert tilgjengelig kunnskap objektivt.

Skrivet fra NMF er distribuert til en rekke offentlige instanser, inkludert alle landets kommuner. Siden temaet i hovedsak er asbest i drikkevann, har Helse- og omsorgsdepartementet i brev av 8. november 2019 gitt Mattilsynet i oppdrag å svare på henvendelsen. Mattilsynet er tilsynsmyndighet etter drikkevannsforskriften. Da henvendelsen er relatert til human helse, har Mattilsynet fått støtte fra Folkehelseinstituttet (FHI) til å gjøre en vurdering av asbest og human påvirkning fra drikkevann. Vurderingen er en litteraturgjennomgang, utført av seniorforsker Vidar Lund, i samarbeid med seniorforsker Rune Becher og seniorforsker Inger-Lise Steffensen, alle ved FHI.

Eksponering for asbest og kreft i mage-tarm

NMF viser til en rekke litteraturkilder. Ingen av kildene påviser imidlertid en klar sammenheng mellom asbesteksponering og mage/tarm-kreft. FHI fant i sin gjennomgang at det er motstridende resultater mht. asbest i drikkevann og kreft i mage/tarm. Med kunnskapen vi besitter er det derfor ikke mulig å konkludere med at asbesteksponering gir økt risiko for kreft i fordøyelsessystemet eller ei.

Innånding av luft og lungesykdom

Det er hevet over tvil at inhalasjon av asbestfibre er knyttet til økt risiko for lungekreft og en del andre lungelidelser. Risikoen er forbundet med bl.a. eksponeringstid og type asbestfibre. NMF viser til to forskningsartikler som viser at asbestinnholdet i luft kan øke etter f.eks. dusjing. Imidlertid er vannkilden brønner med naturlig forekommende asbest. Resultatet er interessant, men kan vanskelig sammenlignes med tilførselen fra industrielt fremstilte asbestsementrør, hverken hva gjelder mengde eller type asbestfibre. Det kan tenkes at enkelte norske vannkilder

kan inneholde noe naturlig asbest, men dette antas å være svært begrenset, noe også NMF påpeker.

Litteraturkildene til NMF påviser ingen helserisiko som følge av asbestinnholdet i lufta, kun en metode for å påvise asbestfibre. Eksponeringstiden ved dusjing er sannsynligvis begrenset, noe som bidrar til å redusere en eventuell risiko. WHO påpeker at asbestfibre fra asbestsementrør er relativt korte og derfor utgjør en liten helserisiko ved innånding (WHO 2003). Også FHI har funnet denne sammenhengen i sin litteraturgjennomgang. At kortere asbestfibre er mindre helsebetenkelig er påpekt i flere studier og kunnskapsoppsummeringer (se bl.a. Loomis 2010, Barlow 2017). Ut fra kildene NMF viser til, og litteraturgjennomgangen fra FHI, er det vanskelig å trekke den entydige konklusjonen at mulige asbestfibre fra asbestsementrør er helsefarlig.

Vurdering av punkter knyttet til nasjonale tiltak mot asbest

NMF fremsetter det de beskriver som krav i sin henvendelse. Mattilsynet har valgt å besvare disse punktvis. Sitatene er direkte avskrift fra NMFs skriv.

«Myndighetene må straks få oversikt over hvilke kommuner og boligfelt som har asbest i husholdningsvannet. Dette er delvis kartlagt, men man må få full oversikt. Innbyggerne i alle kommuner bør få beskjed dersom de har kommunalt asbestholdig husholdningsvann.»

Svar: Mattilsynet oppfatter det slik at NMF mener at en statlig etat bør utarbeide en sentral oversikt.

Det er vannverkseierne som selv skal kjenne sitt anlegg, herunder rørmaterialet og hvor de ulike materialene er brukt, og utføre en farekartlegging for hele vannforsyningssystemet. Drikkevannsforskriftens § 6 pålegger alle vannverkseierne denne plikten. Den gjelder alle vannverkseiere, ikke bare de kommunale. Dersom vannverkseieren finner at rørene utgjør en risiko for produksjonen av nok, trygt drikkevann, skal dette tas inn i prøvetakings- og vedlikeholdsplanene. Vannverkseierne skal også informere sine abonnenter om drikkevannskvaliteten (drikkevannsforskriften § 23).

289 norske vannforsyningssystemer har asbestsementrør per i dag. Mattilsynet har oversikt over materialbruk i ledningsnett for hvert vannforsyningssystem. Oversikten er overordnet. Geografisk plassering blir ikke samlet inn sentralt, og det foreligger ingen egnet løsning for å samle inn slike opplysninger. Det vil være ressurskrevende både for vannverkseierne og den aktuelle offentlige etaten å samle inn og sammenstille alle disse opplysningene. Mattilsynet ser det derfor som lite hensiktsmessig å sentralisere opplysningene utover det som er tilfelle i dag.

«De bør informeres om at det finnes betydelig med forskning som også peker i retning av betydelig helserisiko forbundet med slikt vann. Vi mener de har krav på å bli informert om dette. De kan da selv velge om de vil anskaffe seg annet vann (eksempelvis borrevann om de har råd til det) eller i det minste vite hva de utsettes for og dermed kunne være med på å påvirke hva kommunene bør prioritere. Er ikke vann uten helsefare noe man bør forvente i dagens samfunn?»

Svar: Med «de» antas det her at NMF viser til den andelen av befolkningen som er tilknyttet drikkevannsforsyning med asbestsementrør. Det er som nevnt over vannverkseierne som skal informere abonnentene om mulige utfordringer med drikkevannskvaliteten. Regelverket krever at vannverkseieren kjenner sitt eget vannforsyningssystem godt nok til å kunne gjøre en riktig vurdering av helserisikoen, herunder asbest. Mattilsynet fører tilsyn med at vannverkseierne følger regelverkskravene. Mattilsynet understreker for øvrig igjen at sammenhengen mellom asbest i drikkevann og helserisiko ikke er endelig fastslått.

Mattilsynet anbefaler ikke at abonnenter som i utgangspunktet er tilknyttet et vannforsyningssystem, etablerer egen drikkevannsforsyning. Vår erfaring er at en desentralisering av drikkevannsforsyningen kan gi dårligere kontroll på vannkvaliteten.

«Myndighetene må komme med en nasjonal plan for å fjern alt av gjenværende asbestsementrør. Det må være av nasjonal interesse og få ryddet opp i dette snarest. Kostnadene med at folk blant annet kan bli kreftsyke er betydelig.»

Svar: Drikkevannsforskriften §§ 15 og 16 krever at vannrørene og andre materialer i kontakt med drikkevannet ikke skal medføre helsefare. Ansvaret ligger hos vannverkseierne. Andelen vannrør i asbestsement har sunket betydelig de siste årene. De gjenværende asbestsementrørene er gamle, og det er forventet at utskifningen vil fortsette.

Føre var-prinsippet er viktig, og det forventes at vannverkseierne forholder seg til dette der det er nødvendig. Det er ikke mulig for sentrale myndigheter å planlegge utskifningen av rør for hvert enkelt vannforsyningssystem, da dette krever høy grad av lokalkunnskap.

«Det bør bli kartlegging av alle offentlige bygninger for asbestforekomster, samt ekstra kontroll ved rivning og sanering, og man må komme med en nasjonal plan for å få fjernet all asbest.»

Svar: Mattilsynet innehar ingen bygningsteknisk kompetanse eller forvaltningsmyndighet på dette området. Det henvises derfor til Arbeidstilsynet ferske rapport, som fra s. 32 omtaler kartlegging av anvendt asbest (Arbeidstilsynet, 2020). Generelt er ikke asbestmaterialer i bygg helsebetenkelige dersom de er urørt. Ved rivning eller byggearbeider skal det gjøres en grundig kartlegging av asbest. Det stilles strenge krav til utførelsen av arbeidet.

«Det bør vurderes også bli krav om uavhengig asbestinspeksjon av alle private bygg ved sanering, forutsatt at bygget er bygd eller pusset opp i den tiden da asbestholdige materialer var i bruk.»

Svar: Mattilsynet viser til svaret på forrige punkt.

Konklusjon

At asbest utgjør utvilsomt en helserisiko under visse forutsetninger er grundig dokumentert. Derimot er det ikke mulig å konkludere med at det er en økt helserisiko pga. asbest som kan bli tilført drikkevannet fra asbestsementrør. Litteraturgjennomgangen fra FHI tyder på at egenskapene til slike asbestfibre gjør at helserisikoen er lav. Samtidig påpeker FHI at det ikke foreligger nok dokumentasjon til å kunne avvise at asbest kan utgjøre en risiko.

Rør i asbestsement er ofte gamle og utsatt for lekkasje, noe som kan gi andre hygieniske utfordringer for drikkevannet enn asbest. Føre var-prinsippet tilsier derfor at asbestsementrør bør skiftes ut. Vannverkseieren skal ha oversikt over, og gjøre tiltak mot, alt som kan true produksjonen av trygt drikkevann i sitt system, inkludert kvaliteten på vannrørene. Mattilsynet fortsetter å føre tilsyn med at vannverkseierne følger regelverkskravene for å sikre nok, trygt drikkevann til Norges befolkning.

Mattilsynet forventer at asbestsementrør fortsatt vil bli fjernet fra norske vannforsyningssystemer. Med bakgrunn i dette anbefaler ikke Mattilsynet at det iverksettes nasjonale tiltak for å øke utskifningstakten av asbestsementrør spesielt.

Vedlegg

FHI sin vurdering av asbest i drikkevann og mulig kreftrisiko.

Referanser

WHO. Asbestos in Drinking-water. WHO 2003; WHO/SDE/WSH/03.04/02.

https://www.who.int/water_sanitation_health/dwq/asbestos.pdf

Loomis D m.fl. Asbestos fibre dimensions and lung cancer mortality among workers exposed to chrysotile. *Occup Environ Med.* 2010;67(9):580–584.

Barlow CA m.fl. Asbestos fibre length and its relation to disease risk. *Inhal Toxic.* 2017;29(12-14):541-554.

Danielsen TE m.fl. Arbeidstilsynets innsats mot asbesteksponering – Evaluering og forslag til tiltak. Direktoratet for arbeidstilsynet 2020; ISBN: 978-82-90112-83-2.

<https://arbeidstilsynet.no/globalassets/om-oss/forskning-og-rapporter/2020/arbeidstilsynets-innsats-mot-asbesteksponering-jan-2020.pdf>

Med vennlig hilsen

Anders Bekkelund

*Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur.
Dokumenter som må ha signatur blir i tillegg sendt i papirversjon.*

Kopi til:

Helse- og omsorgsdepartementet Postboks 8011 Dep 0030 Oslo

Nina Krefting Aas (Mattilsynet)

Folkehelseinstituttet Postboks 222 Skøyen 0213 OSLO